

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 9, 2017

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 9, 2017

---

## **ИНФОРМАЦИОННАТА КУЛТУРА В СЪЗДАВАНЕТО НА БИБЛИОТЕЧНИ ИНФОРМАЦИОННИ РЕСУРСИ**

МИЛЕНА МИЛАНОВА, МАРИЯ АВРАМОВА

*Milena Milanova, Maria Avramova.* INFORMATION CULTURE IN THE PROCESS OF CREATING LIBRARY INFORMATION RESOURCES.

В статията се разглеждат основните проблеми, свързани с разбирането на мисията на библиотечните специалисти относно изграждането на информационната култура на редовните посетители и потребителите на библиотечни ресурси и услуги. Съществуват множество изложения, правила, ръководства, стандарти, които са важни в процеса на създаване на съществени и удобни за ползване библиотечни информационни ресурси. Познават ли ги библиотекарите? Обръщат ли специалистите внимание на влиянието на тези материали върху (не)възможността да се намира нужната информация? Как разбираме бъдещето на информационния мениджмънт?

Ключови думи: библиографска информация, стандартизация, принципи на каталогизация

The paper discusses the main problems of understanding the mission of library professionals related to the build of the information culture of patrons and users of library resources and services. There are many statements, rules, guides, standards that are important in the creation of vital and flexible library information resources. Are they known of the librarians? Do professionals pay attention of influence of those papers on the (im)possibility of finding the necessary information? How we understand the future of information management?

*Keywords:* bibliographic information, standardization, cataloging principles

В информационната наука процесът на комуникация между създателя на информация и неговия ползвател, чрез различни комуникативни канали за разпространение, е основен за изучаване и интерпретиране. Разбира се, този процес обикновено е усложнен от наличието на различни видове ин-

формация и множество елементи в комуникационната верига, както и от знанията, уменията и нагласите на възприемателя. Ако потърсим в този процес мястото на създателите на библиографски и библиотечни информационни ресурси ще открием, че ролята им е изключително важна. Те имат за задача да следят информационните потоци, да подбират обекти (различните видове информационни ресурси), да ги анализират като извличат от тях идентификационни и съдържателни данни, да синтезират извлечената информация чрез използването и прилагането на различни лингвистични средства, да създават вторични информационни потоци, да организират информационни ресурси и да ги управляват. Със своята дейност те облекчават потребителите в процеса на търсене на информация, предлагат качествени информационни продукти, намаляват информационния шум, подпомагат преодоляването на различни информационни бариери. Можем да твърдим, че специалистите са потребители и едновременно с това създатели на информация. В този смисъл тяхната информационна култура трябва да бъде изграждана и развивана в две посоки: като потребители и като създатели на информация.

В света на библиотечно-библиографските процеси, мястото на каталогизатора и на библиографа е особено. То предполага наличието на множество умения и знания. Дейността им е основна, тя е свързана с организиране и управление на документални потоци, както на ниво отделна институция, така и на национално, и особено важно, и на международно ниво, чрез непрекъснатото създаване и споделяне на качествена и многообразна информация.

Международната федерация на библиотечните асоциации и институции ИФЛА чрез дейността на тематичните си секции в областта на каталогизацията, библиографията, класификацията и индексирането, стандартизацията и др., вече десетилетия работи за непрекъснатото подобряване на инструментариума, необходим за дейността на специалистите. През 2009 г. се приемат новите принципи за каталогизация, които са определящи и основни за изграждането на жизнени и полезни библиотечни и библиографски бази от данни. Като първи принцип в документа е изведен „стремежът към улесняване на ползвателите на каталога“<sup>1</sup>. Какво означава всичко това за специалиста? Самият той е потребител, който ползва различни бази от данни, библиотечни каталози, библиографски бази, което изисква умения, свързани с търсене на информация, анализиране, оценяване. В същото време специалистът трябва да създава информационни ресурси, като е жизнено важно за резултата от дейността му той да остане фокусиран върху ползвателя без да се отдава на изкушението да създава „съвършени“ записи, които понякога могат да бъдат трудно интерпретирани от крайните потребители. Разсъждавайки в тази по-

---

<sup>1</sup> **IFLA**. Изложение на международните принципи на каталогизацията. В: *Българска библиотечно-информационна асоциация. В помощ на библиотеките. Полезни документи*. 2009, с. 1. [Прегледан на 02.04.2016]. Достъпно от: [http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp\\_2009-bg.pdf](http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-bg.pdf)

сока се откроява тезата, че трябва да познаваме навиците, уменията и очакванията на потребителите от една страна и от друга страна трябва да сме наясно със средата, в която работим, за да можем да осигурим мост между информацията и нейния потребител.

В библиотеките, резултатите от тези пресечни точки биха могли да се търсят в създаването и организирането на колекциите и разработването на ефективни услуги, разпознаваеми и търсени от потребителя.

Отправна и жизненоважна точка за всички тези процеси е създаването и организирането на информационни масиви, които успешно да посрещат и да подпомагат, както информационните нужди на потребителите на библиотеките, така и информационните нужди на сътрудниците на библиотеките.

В този смисъл доброто познаване на процесите по създаване на библиотечните бази от данни подпомага изграждането, развитието и обогатяването на информационната култура на обществото като цяло. Специалистите са длъжни да познават, да умеят да прилагат, да следят и да усъвършенстват непрекъснато и да разбират процесите по стандартизация, свързани със създаването на библиографски записи, с нормативния контрол на точките за достъп, със съдържателното каталогизиране на информационните ресурси, с форматите и структурата на записите, с ролята която имат създаваните информационни ресурси в постоянното развитие на информационното общество.

Бихме могли да открием два възлови акцента, застъпени в Принципите на каталогизацията: „разширява техния обхват [...] към всички видове материали и [...] към **всички аспекти на библиографските и контролните данни**, които се използват в библиотечните каталози; [...] насоки по отношение на **възможностите за търсене и извличане на информация**”<sup>24</sup> или това са знанията и уменията по отношение на създаването на библиографските и на контролните записи.

Вече нееднократно в българския професионален печат се появяват публикации, които третират основни въпроси и процеси, свързани със създаването на библиографски записи. Дали това е достатъчно? Наистина ли познаваме процесите, които текат и които поставят пред нас задачата да създаваме лесни и безпрепятствени за използване бази от данни и най-вече познаваме ли потребителя, в името на когото работим. През 1998 г. ИФЛА провежда мащабно изследване за функционалността на библиографския запис<sup>3</sup>. Изследва се как потребителят търси информация, какви са връзките в библиографските записи и доколко нуждите на ползвателя на библиографската информация са задоволени със записите, които се създават в библиотеките. Резултатът от

---

<sup>2</sup> **ИФЛА** [онлайн]. Изложение на международните принципи на каталогизацията. 2009, с. 1. [Прегледан на 02.04.2016]. Достъпно от: [http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp\\_2009-bg.pdf](http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-bg.pdf)

<sup>3</sup> **ИФЛА** [онлайн]. Функционални изисквания към библиографските записи FRBR. Концептуален модел. 2009. Достъпно от: [http://www.lib.bg/publish/IFLA/ifla\\_frbr\\_2009.pdf](http://www.lib.bg/publish/IFLA/ifla_frbr_2009.pdf)

тази дейност рефлектира върху цялостната дейност на каталогизаторите. Наблюдават се процеси, които променят изцяло подходът към разбирането за понятия като творба, издание, публикация; създаването на библиографска информация; представянето на информацията в онлайн каталозите.

Изследването повлиява стандартите за библиографско описание и се извършва редакция на семейството на стандартите ISBD. Взето е решение и е разработен консолидиран стандарт за описание на всички видове ресурси, в който са отразени резултатите от изследването FRBR. Отразени са и изискванията на принципите за каталогизация. През 2007<sup>4</sup> г. е публикувано предварително консолидирано издание на ISBD, което въз основа на международен преглед е редактирано и през 2011<sup>5</sup> г. се издава новото консолидирано издание. За специалистите в България е важно да се знае, че този стандарт още в началото на 2012<sup>6</sup> г. бе преведен и стана достъпен за употреба и на български език. С изработването на консолидираното издание всички дотогава действащи международни стандарти са отменени за използване и са заместени с новото издание. Характерно за него е, че то обединява в себе си всички видове ресурси, които могат да бъдат обект на регистрация в библиотека, а и в общности извън библиотечната. Предимство е, че запазва структурата и организацията на библиографските описания както тя е позната, запазва системата от разделителни знаци, което позволява лесното и бързо адаптиране и преминаване към използването на консолидираното издание.

Кое все пак е важно да се отбележи?

Преглеждайки текста на документа като цяло прави впечатление новата терминология, повлияна от изследването FRBR, от предназначението на стандарта за описание на всякакви видове ресурси, а и от възможността за неговото използване в различни сфери<sup>7</sup>. Приложение Е<sup>8</sup> на стандарта, съдържа богат списък с термини и определения, които могат да служат като незаменим терминологичен речник на специалиста. В него ясно се виждат промените, които трябва и е важно да станат част от нашия професионален език, което ще ни позволи да общуваме лесно и достъпно на всички нива.

---

<sup>4</sup> **ISBD**. International Standard Bibliographic Description. Preliminary Consolidated Edition. Berlin/Munich: De Gruyter Saur, 2007.

<sup>5</sup> **ISBD**. International Standard Bibliographic Description – Consolidated Edition. Berlin/Munich: De Gruyter Saur, 2011.

<sup>6</sup> **ISBD** Международен стандарт за библиографско описание. Консолидирано издание. София: Българска библиотечно-информ. асоциация, 2012, 267 с.; Достъпно и онлайн от: [http://www.lib.bg/publish/IFLA/IFLA\\_ISBD.pdf](http://www.lib.bg/publish/IFLA/IFLA_ISBD.pdf)

<sup>7</sup> Пак там, с. X.

<sup>8</sup> Приложение Е. Термини и определения. В: *ISDB*. Международен стандарт за библиографско описание. Консолидирано издание. София: Българска библиотечно-информ. асоциация, 2012, с. 235–262.

Значителна промяна в изданието е появата на *нова област* в структурата на описанието, която по същество съдържа информация, присъстваща в библиографското описание и до този момент, но представена като елемент от други области<sup>9</sup>. С обособяването на самостоятелна *област 0 Област на формата на съдържанието и вида на носителя* се цели още в самото начало на библиографското описание потребителят да бъде информиран каква е формата и носителя на даден ресурс, с което се подпомага търсенето, идентифицирането и подбора на релевантни ресурси според неговите специфични потребности. Областта е задължителна и информацията в нея е строго стандартизирана, което изисква сведенията да се предават винаги с установените в стандарта термини. По този начин ще е възможно „ще улесни [...] обмена на каталожни записи в рамките на кооперативни мрежи и оперативната съвместимост с други стандарти за метаданни в среда на свободен достъп“<sup>10</sup>.

На катализатора веднага ще направят впечатление промените, настъпили в наименованията на областите. Тяхното съдържание не се променя, не се променя и обхвата и предназначението им, но областите и елементите в тях получават нови означения. Важно е да се отбележи, че елементите в стандарта се означават като *Задължителен*, *Задължителен, когато го има* или *Задължителен, когато е приложим*, с което се указва кои са основните елементи, които трябва да присъстват в едно библиографско описание, в зависимост от целта на неговото създаване. Определянето на статуса на елементите в стандарта е повлияно от стремежа да се осигури и гарантира връзка между FRBR и ISBD, затова всички елементи, които са определени като задължителни в изследването са такива и за стандарта.<sup>11</sup>

Как влияят тези проблеми за специалистите в България и респективно как те са отразени в базите, които се изграждат в българските библиотеки и агенции? Както е известно българските държавни стандарти за библиографско описание са съставени през 70-80-те години на 20 век. Те са разработени на основата на международните стандарти и в този смисъл са достатъчно коректни и отговарят на изискванията и на принципите за каталогизация през този период. По-късно са разработени и единствените български правила за библиографско описание и то само на книги<sup>12</sup>. В стандартите и в правилата за описание са засегнати и се третират проблемите за избор и определяне на редната дума в библиографския запис и са предназначени преди всичко за традиционните библиотечни каталози. За съжаление това са единствените нормативни документи, с които разполагаме за дълъг период от време, неза-

<sup>9</sup> Това е елемента Общо означение на материала от Област 1.

<sup>10</sup> **ISBD**. Международен стандарт за библиографско описание. Консолидирано издание. София: Българска библиотечно-информ. асоциация, 2012, с. 32.

<sup>11</sup> **Пак там**, с. IX–X.

<sup>12</sup> **Ръководство за азбучни каталози на книги**. София: Нар. библ. Кирил и Методий, 1989.

висимо, че информационната среда е изключително динамична. Появяват се нови носители на информация, международните стандарти за библиографско описание претърпяват редакции, проведени са изследванията на ИФЛА за функционалност на библиографските данни, на нормативните и на предметните нормативни записи.

В началото на века, за да се преодолее липсата на нормативни документи за описание на новите носители на информация се превеждат на български език стандартите за описание на електронни ресурси, на некнижни материали, на продължаващи издания и ресурси, както и общият международен стандарт за библиографско описание<sup>13</sup>. В края на първото и в началото на второто десетилетие на века са преведени на български и Международните принципи на каталогизацията, концептуалните модели за функционалност на библиографските и на нормативните данни, както и консолидираното издание на международния стандарт за библиографско описание. Или може да се твърди, че постепенно на разположение на каталогизаторите и библиографите в България са предоставени основните нормативни документи, които определят изискванията и начините за създаване на добри, жизнени и полезни за потребителя бази от данни. Изключително важно е тези изисквания да бъдат винаги в ползрението ни при гарантирането на основното изискване към библиографските ресурси, които създаваме, а именно удобството, ползата за потребителя.

Каква е и каква трябва да бъде съдбата на българските стандарти за библиографско описание на различните видове документи? Допустимо ли е да съществуват различни нормативни документи? Как специалистът да избере и може ли той сам да избира кои нормативни документи да използва? Това са въпроси, които всеки от нас си задава и те имат своето основание. Поставайки на преден план факта, че все още в българските библиотеки се поддържат и традиционни каталози, отговорът на тези въпроси изглежда само един и то, че трябва да продължим да прилагаме стандартите БДС. Тук бихме искали да поясним, че тези стандарти, както беше отбелязано и по-горе, са разработени на основата на международните стандарти ISBD и в този смисъл гарантират достатъчна степен на стандартизираност. Те са удобни за ползване за традиционните каталози, съдържат указания по отношение избора, определянето и представянето на редната дума в библиографския запис, както и по отношение на визуализирането на библиографското описание. Не без значение е, че правилата за описание на книги, с които разполагаме са изцяло свързани и основани на тези стандарти. Новото консолидирано издание на международния стандарт за библиографско описание се появява на български език, внасяйки всички промени, които са се случили в теорията и практиката през

---

<sup>13</sup> Българска библиотечно-информационна асоциация [онлайн]. В помощ на библиотеките. Достъпно от: <http://www.lib.bg/consult/Полезни-документи/Документи-на-ИФЛА/Стандрати>

последните десетилетия, свързани с електронните каталози, с новите видове информационни ресурси, с терминология, с функционалността на записите, с нуждите на потребителите. През последните години в България тече процес по постепенното излизане от употреба и отмяна на българските стандарти за библиографско описание на различните видове документи, за терминология, за библиографско цитиране<sup>14</sup>. Тези решения поставят въпроси, свързани с приемането, утвърждаването и въвеждането в употреба на различни видове нормативни документи като стандарти, правила, указания, ръководства, свързани с дейността в библиотеките. Всъщност нито една институция не е длъжна да прилага стандарти (както тези разработени и приети от институциите по стандартизация, така и различните отраслови стандарти), както и правила за библиографско описание, не е длъжна да се съобразява с решения, взети на ниво отделна институция или браншова организация. Последниците, обаче, за библиотеките и най-вече за потребителите им биха били силно негативни. Ще се наруши постигнатото ниво на стандартизация, а от там следват затруднения в търсенето и намирането на информация. Потребителят, независимо от това дали е специалист-библиотекар или не, ще бъде принуден да се запознава с отделните специфики на всяка една от базите от данни, за да е сигурен, че ще намери подходящата за него информация. Ще се оскъпи значително и дейността по създаването на библиографските бази от данни. Ще се наруши възможността за споделяне и бърз обмен на библиографска информация, ще се затрудни изработването на сводни, обединени каталози.

На този етап изглежда, че се нуждаем спешно от вземането на решение как ще продължим да поддържаме своите каталози. Традицията в практиката на българските библиотеки е свързана с последователното прилагане и спазване на стандартите за библиографско описание, със стремеж към унифициране на дейностите по изработването на библиотечните и библиографски бази от данни. Длъжни сме да продължим в същата посока и да гарантираме приемственост и запазване на традициите, да създадем национални обединени ресурси, които да бъдат полезни на потребителите и да представят страната в международните

---

<sup>14</sup> Така например стандартите БДС 11942:1990 Издания и аудиовизуални материали. Основни видове. Термини и определения, БДС 14690:1978 Класификация и кодиране на информацията. Термини и определения, БДС 15419:1982 Библиографско описание на книгите, БДС 15687:1983 Библиографско описание на периодичните издания, БДС 15934:1984 Библиографско описание на картографски издания, БДС 15935:1984 Библиографско описание на нотните издания, БДС 16764:1988 Библиографско описание на графични издания, БДС 17264:1991 Библиографско описание аналитично. Описание на съставни части от публикации в книжни материали с решение 36/2014 на ТК 16 са със статут Постепенно отпадане от употреба, като са предложени и за обществено допитване през март-май 2016 г. за отмяна в резултат на периодичен преглед. Стандартът БДС 17377:1996 Библиографско цитиране е заменен с БДС ISO 690:2011 Информация и документация. Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни ресурси на 17.02.2015 г. Вж. Български институт по стандартизация [онлайн] Достъпно от: <http://www.bds-bg.org/bg>

процеси по обмен на информация и данни. С отмяната на стандартите БДС за библиографска дейност пред нас остава възможността за използване и прилагане на консолидираното издание ISBD. Практика по неговото използване има натрупана в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. На път е да се дипломира и влее в професията ново поколение специалисти, които през последните години в рамките на обучението си в специалност „Библиотечно-информационни науки“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се подготвят по използването и прилагането на консолидираното издание в процеса по съставяне на библиотечни каталози. Запознават се с новата терминология, с изискванията на принципите на каталогизация, с проблемите и дейностите на нормативния контрол. Налице са всички предпоставки за преминаване към следващо поколение библиотечен каталог, който ще отрази моделът FRBR.

Процесът по FRBRизация (FRBRization) на каталозите, или това е процесът по имплементиране в библиографските системи структурата на модела за функционалност на библиографските записи (FRBR), който се основава на понятията произведение (work), проявление (expression), въплъщение (manifestation) и физическа единица (item) и връзките между тях, изисква да разбираме и да познаваме добре структурата на машинночетимите библиографски записи и на форматите чрез които се създават те, както и тяхното значение и възможности за представянето им в следващото поколение уеб. Промените, за които стана въпрос по-горе намират отражение в структурата на форматите MARC. Във формат MARC 21, както и във формат UNIMARC са допълнени нови полета и подполета, които са предназначени за отразяване на необходимите данни, според моделите FRBR, консолидирания стандарт ISBD, както и според англо-американските правила за описание на ресурси RDA<sup>15</sup>. Създателите на интегрирани библиотечно-информационни системи са длъжни да се съобразят, а и да познават тези процеси и промени, за да могат да предложат на каталогизаторите подходящи решения, по отношение на електронните каталози и възможностите, които предлагат на потребителите си. В България, библиотеките, работещи с интегрирани системи на основата на форматите MARC имат възможност безпрепятствено да преминават към използването на консолидирания международен стандарт за библиографско описание ISBD.

За да осъществим принципите на каталогизацията и да предложим на нашите потребители гъвкави, удобни за ползване, актуални и качествени бази от данни също така е необходимо да познаваме и да осъществяваме в професионалната си дейност нормативен контрол върху данните, които създаваме. Терминът, макар и да е сравнително нов маркира процес, извършван от библиотекари и библиогра-

---

<sup>15</sup> За повече подробности Вж. **Миланова**, Милена, **Цокева**, Весела. Промени в машинночетимите формати за библиографски записи, повлияни от измененията в стандартите и правилата за каталогизация. В: *Литература... Наука... Библиография*: Сб., посветен на 70-год. юбил. на доц. д-р Татяна Янакиева. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2014, с. 51–67.

фи от векове. Работата по изграждане на каталози винаги е изисквала установяване на формите на имената на индивидуални и колективни автори, определяне на еднообразна форма на изписване, сверка на присвоените рубрики и др. или това е дейност, която днес означаваме с неологизъма „нормативен контрол“.

Осъществява се едновременно с дейността по създаването на библиографските записи. Изразява се в създаването на отделни контролни записи, съдържащи данни, относно определен обект, който се явява точка за достъп в библиографския запис. Контролният запис включва установени и вариантни форми, свързани с обекта и обединени от каталогизаторите за идентифицирането на дадения обект. Обектите могат да бъдат: имена на лица, фамилии, наименования на колективни органи, заглавия на произведения, термини за събития, предмети, понятия и места, класификационни индекси, идентификатори като стандартни номера и др., които позволяват да се търси и открива информация в електронни каталози и бази от данни. От тази дейност пряко зависи качеството на библиотечните и библиографските бази от данни. Целта е еднообразно представяне на контролираните точки за достъп при търсене. На практика контролният запис обикновено съдържа установената точка за достъп за обекта, посочена от агенцията за каталогизация като форма, която се показва по подразбиране в нейните каталози, както и точки за достъп за вариантните форми и установените точки за достъп за свързани обекти. Така при търсене, независимо от формата на изписване на търсения термин като резултат ще се получи цялата налична информация без значение от вида и формата ѝ.

За специалистите е изключително важно да познават процеса, да следят и да влагат усилия за неговото осъществяване. Голямата част от контролираните точки за достъп се отнасят до описателната каталогизация, например имена на лица, фамилии и наименования на колективни органи, заглавия и др. Контролираните предметни рубрики (термини) и класификационните индекси са свързани със съдържателната каталогизация. Нормативният контрол на предметните рубрики се основава на две принципни положения. Първото – контрол на лексиката и второто – контрол на синтактичните отношения между лексикалните единици, т.е. свързването на водещата рубрика („заглавието на предметната рубрика“) и подрубриците във фраза при сложните предметни рубрики.

Безценен инструмент в процеса по контрола върху точките за достъп е виртуалния международен контролен файл VIAF, който обединява в себе си контролните файлове на множество библиотеки и други институции и организации, които поддържат бази от данни с информация за създатели на съдържание. В него могат да се намерят сведения за имена на лица, колективни органи, заглавия на произведения, географски наименования<sup>16</sup>.

В нашата страна дейността по нормативен контрол в електронна среда е натрупал четвъртвековен опит. Водещо място има Националната библиотека

---

<sup>16</sup> VIAF [online] The Virtual International Authority File. Available form: <https://viaf.org/>

„Св. св. Кирил и Методий“. Центърът за национална библиография от 1992 г. създава нормативни бази данни за: заглавия на серии, имена на индивидуални автори, предметни рубрики (1992-1994 г.), наименования на издателства и имена на колективни автори<sup>17</sup>.

В този смисъл е важно да отбележим отново констатацията, че „българската библиотечно-информационна общност може да се възползва от две преимущества, постигнати през годините: установяването и утвърждаването на единна класификационна система и поддържането на контролиран списък от предметни рубрики ...<sup>18</sup>“.

Относно класификационната система сериозни са проблемите, свързани с „действащите в момента класификационни таблици, макар и приведени в стандартен вид с помощта на допълнения, са остарели и с изключение на публикуваните от време на време нови индекси и методични решения, отдавна се нуждаят от преработка. Нашата страна е една от малкото в Европа, която не разполага със съвременен стандартно издание на УДК нито в печатен, нито в електронен формат“<sup>19</sup>. Масовото използване на Универсалната десетична класификация от българските библиотеки за индексирание и като информационно-търсещ език я превръща в единен „вход“ в електронните каталози в страната, както и в познатото езиково средство за търсене в чужди каталози и бази от данни. С днешна дата трябва да се отбележи българското участие в международния проект на Консорциума УДК UDC Summary и подготовката на съкратено стандартно издание на класификационната система на български език<sup>20</sup>.

Относно предметизацията система в България можем да отбележим липсата на унификация в национален мащаб. „Използваната в националната библиотека от десетилетия система за предметизация вече се прилага в библиографските бази данни за книги на националната библиография, но тя не е достатъчно позната от професионалната общност на страната. Не са разработени и разпространени необходимите правила и указания за ползването на Списъка от предметни рубрики за универсални библиотечни фондове“<sup>21</sup>.

---

<sup>17</sup> **Филипова**, Силвия. Нормативният контрол в текущата национална библиография на България. В: Библиотека, 2010, № 5, с. 127–138.

<sup>18</sup> **Дипчикова**, Александра, **Тотоманова**, Антоанета. Промените в системите за организация на знанието – предизвикателство към българската библиотечна общност. В: *ББИА* [онлайн]: XXI Нац. конф. 9–10 юни 2011, Благоевград. [Прегледан на 26.04.2016]. Достъпно от: [www.lib.bg/konferencii/nk2011/.../atotomanova\\_adipchikova.ppt](http://www.lib.bg/konferencii/nk2011/.../atotomanova_adipchikova.ppt)

<sup>19</sup> **Дипчикова**, Александра, **Янакиева**, Татяна. Библиографският контрол и дигитализацията на културно-историческото наследство. В: *Библиотека*, 2007, № 1. *Достъпно онлайн от*: <http://www.lib.bg/consult/Полезни-документи/>

<sup>20</sup> **UDC Consortium** [online]. Available from: <http://www.udcc.org/>

<sup>21</sup> **Дипчикова**, Александра, **Янакиева**, Татяна. Библиографският контрол и дигитализацията на културно-историческото наследство. В: *Библиотека*, 2007, № 1, с. 13. *Достъпно онлайн от*: <http://www.lib.bg/consult/Полезни-документи/>

Като цяло един от основните проблеми в нашата практика по индексиране е свързан с наличието на актуални методики. Съществуващите в България методични ръководства за индексиране, разработени през 70-те и 80-те години на 20 век, са съобразени все още с традиционните каталози<sup>22</sup>. Налични за прилагане са осъвременени стандарти, относно определяне на термини и връзки при индексиране, като част от тях не са преведени на български език<sup>23</sup>.

По същество в предметизационната практика са налице два подхода: чрез използване на унифицирани списъци на предметни рубрики (например: Library of Congress Subject Headings (LCSH), Schlagwortnormdatei (SWD), Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié (RAMEAU)) или чрез разработването на „оригинален“ национален нормативен файл на предметните рубрики и съответно създаване на национални правила и методика за предметизация (прилага се във Финландия, Полша, Германия, Русия, Великобритания до 1995).

Създаването и поддържането на електронни каталози дава съвсем нови възможности – координация при индексиране и посткоординация при търсене. Това налага преразглеждане на методическата база като се вземат предвид следните особености:

- в електронен каталог се използва набор от информационно-търсещи езици, които трябва взаимно да се допълват при съставяне търсещия образ на документа;
- отслабва евристичната функция на водещата част на индекса, което налага преразглеждане на някои граматически правила за съставяне на сложни индекси (по-специално свързани с инверсията в предметните рубрики);
- трябва да се преразгледат правилата за пълнота при разкриване на съдържанието на ресурсите в съответствие с приетите в електронен каталог критерии за релеванност<sup>24</sup>.

Авангардна тенденция в семантичната обработка на информацията, насърчавана от различни международни инициативи и проекти е свързана с оперативната съвместимост на езиците за индексиране. Чрез взаимосвързване на

---

<sup>22</sup> Ръководство за предметизация на литературата в библиотеките. София: НБКМ, 1972; Увод към методиката за приложение на Универсалната десетична класификация. В: Таблици на десетичната класификация. София: НБКМ, 1985, с. 5–18.

<sup>23</sup> БДС ISO 5127:2009 Информация и документация. Речник ; БДС ISO 5963:2002 Документация. Методи за анализиране на документи, определяне на техния предмет и избор на термини за индексиране ; БДС ISO 25964-1:2012 Информация и документация. Тезаурус и способност за взаимодействие с други речници (на англ. ез.) ; БДС ISO 25964-2:2016 Информация и документация. Тезаурус и взаимодействие с други речници. Част 2: Взаимодействие с други речници (на англ. ез.).

<sup>24</sup> **Скарук**, Г. А. Язъки тематического поиска в электронном каталоге. В: *Библиосфера*, 2009, № 2, с. 47–52.

предметизационният и класификационният език се постига гъвкава система за индексирание и търсене на библиографска информация по съдържание в каталози и бази от данни. Тази тенденция се реализира в две направления – свързване на езици от един и същи тип (например предметизационни) и интегриране на езици от различен тип (например предметизационен и класификационен). Добър пример за българската предметизационна система дава базата данни на предметните рубрики на библиотечната мрежа COBISS.SI SGC<sup>25</sup>.

Дейността по създаване, организиране и управление на информационните потоци в съвременното общество е от изключителна важност за всички нас, независимо дали създаваме информация и данни или само потребяваме наличното. Всеки един библиотечен специалист, библиограф, каталогизатор трябва да притежава уменията и да съзнава мисията, която има относно изграждането и развиването на информационното общество. Необходимо е да развиваме и допълваме непрекъснато знанията, които ще ни помогнат да бъдем активна част в еволюцията на информационната среда.

---

<sup>25</sup> COBISS.SI [online] SGC General List of Subject Headings. Available from: <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?ukaz=GETID&lani=en> ; Предметните рубрики се представят с еквивалентни съответствия в предметизационните системи *LCSH*, *Sears List of Subject Headings* (<http://www.hwwilsoninprint.com/sears.php>) и *RAMEAU* и класифицирана според Универсалната десетична класификация.